

Utvärdera studenters eget lärande
– en pedagogisk utmaning för
basgruppshandledaren
Pedagogiskt docenturarbete

Fredrik Uhlin

DATUM

2016-06-02

Inledning

Detta är en pedagogisk reflektion utifrån rollen som basgruppshandledare på läkarprogrammet vid Linköpings universitet, där problembaserat lärande (PBL) har tillämpas vid Medicinska fakulteten sedan 1986. Min erfarenhet som basgruppshandledare i termin 2, som till största delen innehåller anatomi och fysiologi, är nu inne på sin sjätte termin och jag har fått uppleva relativt stora variationer i studenternas sätt att arbeta och deras gruppprocesser. Arbetet som basgruppshandledare har genererat temat på detta pedagogiska docenturarbete, ett försök att lyfta fram och reflektera kring en av de utmaningar som jag har upplevt som svårast i uppdraget, nämligen att styra gruppen mot fruktbara utvärderingar och då framför allt i utvärdering kring studenternas eget lärande, på en metakognitiv nivå.

Min frågeställning blir således, hur kan studenters metakognitiva kompetens utvärderas och hur kan basgruppshandledaren verka för att förbättra den?

Bakgrund

Vid PBL har studenterna obligatoriska basgruppsträffar två gånger per vecka och arbetar med utgångspunkt från olika scenarier. Vid arbetet i basgrupp utgår problembearbetningsprocessen från den så kallade "ovalen" med flera arbetssteg från scenario till att tillämpa de inhämtade kunskaperna [1]. Centralt i ovalen är också utvärderingen, den del av processen där basgruppshandledaren oftast är som mest aktiv och som ibland inte ges tillräckligt med tid eller utförs ganska stereotyp. Återkoppling till studenterna är en viktig del i den studentcentrerade undervisningen och spelar en viktig roll i studenternas motivation till självreflektion och egna engagemang i inlärningsprocessen [2]. Varje eller varannan basgruppsträff brukar avslutas med att studenterna utvärderar gruppens arbete, den individuella prestationen och att handledaren återkopplar samt ev. blir utvärderad. En del basgrupper brukar också gå igenom kursens mål samt stämna av med handledaren att studiemålen till nästa basgruppsträff är rimliga. Ofta upplever jag att det inte finns tillräckligt djup i utvärderingarna, det kan t ex låta så här; "det var en bra basgrupp idag", "jag har varit så trött så jag har inte hunnit läsa allt tills idag", "jag tycker att det bara är jag och student X som pratar i basgruppen". Liknade erfarenheter tas upp av Ludvigsson et al. kapitel 9 (1993) [3]. Vid de individuella mittertidsamtalen med studenterna har vi basgruppshandledare uppmanats att från och med höstterminen 2015 även diskutera studentens studieteknik.

Att ha kontroll över det egna lärandet, vilket innefattar möjligheten att styra över hur man lär sig och vad man ska fokusera på ökar chanserna till ett mera djupinriktat lärande och starkare engagemang [4]. Förmåga till självreflektion tillför en metakognitiv dimension, att man reflekterar över det som händer och tänker kritiskt kring det som sker [5]. Att aktivt kunna välja hur man bäst ska lära sig kräver en metakognitiv kompetens, en förmåga att reflektera över sitt eget tänkande och lärande [4]. Det inkluderar kunskap om allmänna inlärningsstrategier och i vilken utsträckning dessa är effektiva [6]. När en individ har metakognitiva färdigheter så innebär det en medvetenhet om de strategier, de tillvägagångssätt och det tänkande som han/hon använder. Arvidsson J (1999) beskriver fem förmågor för självstyrt lärande som han anser att utbildningen måste ge studenterna möjlighet att utveckla och träna: 1) ta personligt ansvar 2) planera studiernas mål 3) konstruera sin egen förståelse i samspel med andra 4) interagera med sin omgivning och sociala kontext 5) reflektera över den egna lärprocessen [5]. Tankefärdigheter för att kunna kategorisera olika nivåer av abstraktion i lärandet kan också presenteras hierarkiskt som en taxonomi för kognitiva mål som Blooms taxonomi [7]. Överst i denna taxonomi (i 1956 års version) finns utvärderingen placerad.

Basgruppshandledaren

I uppdragsbeskrivningen (2015) står att basgruppshandledaren ska "aktivt följa grupprocessen och uppmuntra studenterna att utvärdera sitt agerande och sitt lärande genom att ge gruppen som helhet och enskilda studenter feedback i samband med utvärderingar" [8]. Barrows (1988) beskriver att handledarens viktigaste funktion är att underlätta studenternas lärande och vägleda dem i att utveckla sin metakognitiva förmåga [9]. Basgruppshandledaren ska både stödja och underlätta för studenterna att fungera som en arbetsgrupp och främja inlärningsprocessen hos den enskilde [10]. Dessutom ska basgruppshandledaren medverka till att studenterna utvecklar förmågan till ett självständigt och aktivt kunskapsökande, kritisk kunskapsvärdering och gruppsamverkan kring lärande [10]. En förutsättning för ett bra lärandeklimat i basgruppen är att det finns en interaktion mellan handledaren och studenterna [10]. Om studenterna ska nå djupare förståelse är det bättre att efterlysa deras frågor än att ge svaren [4]. För att stimulera basgruppen på den metakognitiva nivån kan handledaren ställa frågor om, sätt att kategorisera, att klassificera, skillnader, samband [11]. Studenterna behöver veta var deras gräns går för deras kunskaper och hur de själva lär in och vilka strategier som lämpar sig bäst för olika uppgifter [4]. Basgruppshandledarens uppgift är att lägga fokus på den metakognitiva nivån genom att uppmärksamma studenternas sätt att tänka, följden blir då att studenterna utvecklas dels i en allmän vetenskaplig riktning, dels i riktlinjer för tänkande när det gäller ämnesområdet som studeras [11].

Utvärderingen

Utvärdering i basgruppen är mera komplex än vad som i andra sammanhang brukar innefattas i begreppet utvärdering. I basgruppskontexten ska studenterna utvärdera både sig själva, sitt lärande, arbetet i gruppen och ibland även funktionen hos gruppens handledare. Hammar Chiriac (2003) skriver i sin avhandling att utvärderingen är kanske den viktigaste av alla processer i en basgrupp och bör innefatta utvärdering av problembearbetning, självstyrkt lärande, basgruppens arbete och handledarens agerande [12]. Sättet att utvärdera basgruppen kan skilja beroende på lärosäte, utbildningsprogram och även hos enskild basgrupp. Vid t ex Miljövetarprogrammet i Linköping, har utöver "vanlig utvärdering" fördjupade utvärderingar där studenterna i basgrupp gör en djupare reflektion över sitt arbete och lärande [13]. Ramaprasad (1983) har följande definition: "Feedback är information om gapet mellan den faktiska nivån och referensnivån på en parameter/system som används för att ändra gapet på något sätt" [14]. Forskning kring återkoppling på metakognitiv nivå kan få studenter att prestera bättre [15]. Hattie, Timperley (2007) identifierade fyra olika typer av feedback som lärare vanligtvis använder sig av: uppgiftsrelaterad, processrelaterad, metakognitiv/självstyrande och personlig återkoppling där den mest effektiva var den återkoppling som antingen var processrelaterad dvs. fokuserar på processen studenterna använde sig av för att lösa uppgiften eller metakognitiv [16]. Feedback på metakognitiv nivå är mest effektiv om den har en tydlig koppling till studieuppgiften medan mer diffust riktad feedback mot lärande i största allmänhet sällan är lika effektiv [16].

Egen reflektion

Silén (2001) sammanfattar basgruppsarbetet med fyra "kategorier"; ämne, metod, grupprocess och metakognition [17]. Utifrån basgruppshandledarens synvinkel skulle jag vilja namnge dessa med nivå. Jag tycker att ordet "nivå" är ett bättre uttryck i detta sammanhang än kategorier eftersom dessa kan vara utvecklade i just olika nivåer hos

studenterna och handledaren. Vid utvärderingar i basgrupp bör fokus ligga på lärandeprocessen hos varje enskild student och såväl som gruppens där dessa kategorier kan vara utgångspunkten. Den skickliga basgruppshandledaren kan troligen vid utvärderingar lyfta upp dessa fyra kategorier till diskussion utan någon tydlig gränsdragning dem emellan och få en uppfattning om gruppens och individernas nivå. Hallberg (2008) tar upp i en intervju, att det som skiljer en god handledare från en mindre god är uppmärksamheten. Vidare menar han att det är viktigt att alltid ha de fyra uppmärksamhetsnivåerna i huvudet; metod, innehåll, grupprocess och metakognition [18]. Jag tycker en viktig aspekt för att överhuvudtaget kunna följa upp studenternas utvecklingsnivå är att basgruppshandledare har möjlighet att följa studenterna över en längre tid, där en termin är minimum. Därtill är basgruppshandledaren själv en viktig del av flera som är med och "bygger" en bra lärmiljö som inte bara kommer färdig till utbildningen/basgruppen. En annan viktig dimension med tanke på lärande miljön som jag delar med Carless (2009) är att förtroende mellan studenter och lärare/basgruppshandledare är viktigt, vilket är en förutsättning för att handledarens feedback tas på allvar av studenterna [19].

Jag uppfattar att studenterna oftast vet att de lär sig med hjälp av olika aktiviteter, men att de sällan är medvetna om hur de lär sig eller hur de kan utveckla sitt lärande. Om inte studenterna ser sig som delaktiga i sin egen förändring och utvecklar en identitet som en produktiv student som kan styra sitt eget lärande tror jag det leder till en minskad mottaglighet för feedback och hur den kan användas. Jag har noterat att det också finns en stor individuell variation hur långt studenter har kommit i sin medvetenhet om hur de lär/kunskap de besitter. Som handledare tycker jag att man tidigt bör identifiera och uppmuntra studenter som är "svagare" för att få möjligheter att förbättra sin känsla av kontroll. Liknande observation beskrivs av Nicol (2009) och benämns som studenters engagemang i självreglering [20]. För att lyfta och medvetandegöra metakognitiv kompetensutveckling tror jag att man tidigt behöver få in det i utbildningen, det är först då den egentliga reflektionen startar. Studieteknik som är en del i detta har vi börjat diskutera med studenterna som också erbjuds en föreläsning i ämnet. Det är viktigt att följa upp detta vidare i basgruppen. En utgångspunkt som en del i detta, kan vara att tidigt i terminen vid utvärderingstillfällen efterfråga hur studenterna gör för att lära in och öppna en diskussion kring detta. I sammanhanget studieteknik kan det vara viktigt att efterfråga i gruppen hur en veckas studier kan se ut hos studenterna. Några studenter har vid frågan hur och när de läser till basgruppen svarat att de läser långt in på nätterna och är trötta och trögtänkta långt fram på dagen. Andra studenter är strikt disciplinerade och har medvetna strategier för sina studier, t ex ställer klockan på 90 minuters intervall och därefter en periods vila/annan aktivitet. Jag tycker att det här också är viktigt att förespråka sömnhygien och fysisk aktivitet. Man bör även diskutera olika källor som studenterna använder, och då inte bara att en viss bok är bättre än en annan, utan vad är det som gör den bättre för just dig? Fler och fler studenter uppger att de tittar på olika föredrag på YouTube, ofta av amerikanska föreläsare. Här måste handledaren uppmuntra studenterna till kritiskt tänkande men också diskutera att det kan vara ett bra komplement till litteraturen och att alla individer hittar sitt eget sätt att förstå och minnas inhämtad kunskap.

Många studenter uppger att de besväras av stress framförallt mot slutet av terminen, att tidigt försöka ta kontrollen över sitt lärande och hitta en fungerande studieteknik som underlättar den enskilde studentens förmåga att lära och minnas tror jag också kan bidra till en minskad stress.

Sammanfattning

En viktig uppgift för basgruppshandledare inom problembaserat lärande (PBL) är att uppmärksamma studenters metakognitiva kompetensnivå. Basgruppshandledaren kan vid utvärderingar och mitterminssamtal diskutera studenternas individuella studieteknik och strategier de använder för att förstå och minnas det de studerar till basgruppsträffarna. Detta för att medvetandegöra studenternas egna möjligheter att påverka och ta kontroll över sitt lärande samt kunna följa sin utveckling över tid. För att understryka att detta är en viktig del i deras studier som sannolikt kan underlätta lärandet borde specifika utvärderingar planeras i basgruppen som fokuserar det egna lärandet. Dessa utvärderingar skulle troligen studenter med bristande metakognitiva färdigheter ha särskild nytta av och kanske skulle dessa färdigheter leda till en minskad känsla av stress. Förslagsvis kan de metakognitiva utvärderingarna ske i början, i mitten och mot slutet av terminen, men studenternas lärande bör även uppmärksammas kontinuerligt vid alla utvärderingar.

“We learn more from reflecting on our experiences than from the actual experiences themselves.” (Dewey, 1933)

Referenser

1. Enheten för pedagogiskutveckling och forskning (2003), Hälsouniversitetet i Linköping. <https://www.liu.se/medfak/lakarprogr/basgrupp/1.638022/ovalen.pdf>
2. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). (2015). Brussels, Belgium. https://www.eqar.eu/fileadmin/documents/bologna/ESG_2015.pdf
3. Kjellgren K, Ahlner J, Dahlgren LO, Haglund L (red) (1993): Problembaserad inlärnings- erfarenheter från Hälsouniversitetet. Studentlitteratur, Lund
4. Elmgren, M. Henriksson A-S (2010): Universitetspedagogik. Nordstedts
5. Arvidsson J (1999). Studentgrupper för självstyrt lärande. I boken:Handledning av lärprocesser. Hård af Segerstad H, Silén C (red), CUP rapport, LiU, Linköping
6. Flavell, J. (1979). Metacognition and cognitive monitoring: A new area of cognitive-developmental inquiry. *American Psychologist*, 34, 906-911.
7. Bloom, B. S. and Krathwohl, D. R. (1956) *Taxonomy of Educational Objectives: The classification of educational goals. Handbook I: Cognitive Domain*. New York: Longmans.
8. Uppdragsbeskrivning för basgruppshandledare vid Läkarprogrammet (2015). <https://www.liu.se/medfak/lakarprogr/basgrupp/1.612300/PMUppdragsbeskrivningbasgruppshandledare.pdf>
9. Barrows, H. (1988): *The tutorial process*. Southern Illinois University, School of medicine.
10. Azer, S. A. (2009). Interactions between students and tutor in problem-based learning: the significance of deep learning. *Kaohsiung J Med Sci*, 25(5), 240-249.
11. Hård af Segerstad H, Heigesson M, Ringborg M, Svedin L (1997): *Problembaserat lärande. Idén, handledaren och gruppen*. Liber AB, Stockholm.
12. Hammar Chiriac E. (2003). *Grupprocesser i utbildning en studie av grupperns dynamik vid problembaserat lärande*. Linköping Studies in Education and Psychology No. 95 Linköpings universitet, Department of Behavioural Sciences, Linköping
13. Edvardsson Stiwne, E (2011). *Utbildning – undervisning – utmaning – utveckling*. Linköpings universitet. Centrum för undervisning och lärande (CUL) <http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:555281/FULLTEXT01>
14. Ramaprasad, A. (1983). On the definition of feedback, *Behavioral Science*, 28, 4–13.
15. Hattie J, Timperley H (2007). The Power of Feedback. *Educational Research*. 77(1), 81–91.
16. Jönsson, Anders (2011). *Lärande bedömning*. Malmö: Gleerups förlag . 75-84
17. Silén C (2001) i ”Texter om PBL – teori, praktik, reflektioner”. Silén C, Hård af Segerstad H (Red) Linköpings universitet, Centrum för undervisning och lärande (CUL), CUL-rapporter: Nr 1. Linköping
18. Hallberg M (2008). *Handledarens roll i Problembaserat lärande*. Intervjuad av Malin Borg och Anna-Malin Magnusson i ett examensarbete inom lärarutbildningen vid Göteborgs universitet https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/19991/1/gupea_2077_19991_1.pdf
19. Carless, D. (2009). Trust, distrust and their impact on assessment reform, *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 34(1) 79–89.
20. Nicol, D. (2009). Assessment for learner self-regulation: Enhancing achievement in the first year using learning technologies, *Assessment and Evaluation in Higher Education*, 34(3), 335-352.